

REPRESSIÓ, RESISTÈNCIA I AUTOORGANITZACIÓ DE LES DONES AL KURDISTAN.

EL CAS D'AMED

DOSSIER 7

[=]

ciemen **Nationalia**

COL·LECCIÓ
DRETS COL·LECTIUS

DRETS DELS POBLES

DRETS DE LES DONES

POLÍTiques PÚBLIQUES

COL·LECCIÓ DRETS COL·LECTIUS

DRETS DELS POBLES

DRETS DE LES DONES

POLÍTiques PÚBLIQUES

Coordinació de la col·lecció: Elena Ferreiro i David Forniès

Coordinació del present dossier: Maria Rodó Zárata i Marta Jorba

Treball de camp i redacció del present dossier: Rojdan Aksoy Yorulmaz

Edició del present dossier: Helena Ardèvol, David Forniès, Marta Jorba i Maria Rodó Zárata

Traducció de l'anglès: Laura Calçada

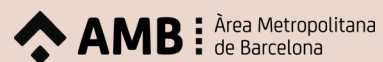
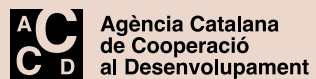
Disseny i maquetació: Mireia Luna, DESIGN IS www.designisnatural.com

Edita: CIEMEN www.ciemem.cat

Aquesta obra es distribueix amb llicència Creative Commons Reconeixement 4.0 Internacional (CC BY 4.0)

<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.ca>

Amb el suport de

ÍNDEX

4	PRÒLEG MARIA RODÓ ZÁRATE I MARTA JORBA
7	REPRESSIÓ, RESISTÈNCIA I AUTOORGANITZACIÓ DE LES DONES AL KURDISTAN. EL CAS D'AMED ROJDAN AKSOY YORULMAZ
8	1. INTRODUCCIÓ
10	2. EN L'ULL DE L'HURACÀ: PERIODISME FET PER DONES
17	3. ORGANITZACIÓ ECONÒMICA DE LES DONES
23	4. L'ART I LA CULTURA FETS PER LES DONES
30	5. CONCLUSIÓ
33	REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

PRÒLEG

El Kurdistan és la nació sense estat més gran del món. Està dividida entre quatre estats: Turquia, l'Iraq, l'Iran i Síria. En cadascun, la situació política és diferent, però el poble kurd ha estat històricament i és actualment subjecte d'opressió, assimilació i violències d'estat. Contra això, el moviment d'alliberament kurd ha desenvolupat un cos teòric i una pràctica política revolucionària que, en l'esperit de les dues darreres dècades, té com a pilars la democràcia directa, el comunitarisme, l'alliberament de gènere i l'ecologia: el que anomenen "confederalisme democràtic". El seu líder, Abdullah Öcalan, fundador del Partit dels Treballadors del Kurdistan (PKK) i empresonat des de 1999 a l'illa d'Imrali (Turquia), és una figura fonamental del moviment i un puntal de la seva proposta ideològica. Com diu ell, "el poble kurd no podrà ser lliure si les dones kurdes no són lliures". I és amb idees com aquesta que el moviment ha assumit que l'alliberament de gènere és una peça clau i innegociable per a l'alliberament com a poble.

A Europa, tot i que la lluita internacionalista havia creat molts vincles de solidaritat amb el poble kurd des de feia dècades, no va ser fins a la guerra de Síria, i l'atac a Kobanê el 2014 concretament, que la qüestió kurda va aparèixer públicament i internacional. Les imatges de noies armades, combatents contra Estat Islàmic i encapçalant l'alliberament de la ciutat, van començar a omplir els diaris. Si eren possibles aquestes imatges és perquè, dins el moviment kurd, el moviment de les dones hi juga un paper fonamental. Des dels anys setanta, hi ha dones organit-

zades en espais autònoms, tant de formació intel·lectual com de treball i en l'àmbit militar. Dones que s'organitzen per a produir coneixement, per a prendre decisions en les estructures mixtes i per a formar les unitats d'autodefensa, les milícies de dones.

Actualment, la qüestió kurda ha perdut protagonisme als mitjans, però la repressió —i la lluita— continuen. A Síria, després de la retirada dels Estats Units el 2019, Turquia va iniciar un altre intent d'extermini sota un silenci internacional còmplice. Milers de desplaçats i de morts que s'acumulen a una llista llarga en els nou anys que fa que dura la guerra. I a Turquia, des del trencament de les negociacions de pau el 2015, la repressió contra el poble kurd s'ha intensificat de forma brutal. Es bombardegen les ciutats, es detenen i empresonen representants del Partit Democràtic del Poble (HDP), s'assassinen civils i s'il·legalitzen les estructures socials, polítiques i culturals kurdes. Una violència i una repressió que han afectat de forma especial a les dones i a les seves formes d'organització. Però la lluita continua. I és precisament en aquest context que aquest dossier de Rojdan Aksoy Yorulmaz analitza com les dones s'han estat organitzant els darrers anys a Amed, la capital del Kurdistan de Turquia, en relació amb els àmbits del periodisme, el cooperativisme i la cultura. En un context de guerra permanent contra el poble kurd en general i contra les dones en particular, aquest text posa de relleu que aquests àmbits d'organització social i popular són també fronts de lluita. Que resistir és també construir altres formes de viure, de relacionar-se, de produir, d'explicar què passa i de crear des de la perspectiva de les dones kurdes.

Al Kurdistan diuen que l'únic amic del poble kurd són les

mntanyes, perquè ha estat a les muntanyes on s'ha organitzat històricament la seva resistència contra la repressió. Amb treballs com aquest volem posar un gra de sorra perquè el poble kurd trobi també l'escalf en la solidaritat, l'internacionalisme i la cooperació entre pobles diferents. I perquè des d'aquí puguem també comprendre'n la situació i aprendre de les seves experiències tant en relació amb la gestió de la repressió com en la seva pràctica política.

—

MARIA RODÓ ZÁRATE I MARTA JORBA COORDINADORES DEL VOLUM

RESUM

L'objectiu d'aquest estudi és analitzar la tasca i rols de les dones i la situació de les organitzacions de dones que operen a Amed a través d'entrevistes semiestructurades, realitzades entre el setembre del 2019 i el febrer del 2020, a sis testimonis que treballen en cinc d'aquestes organitzacions. L'estudi se centra en els àmbits del periodisme, el cooperativisme i els estudis artístics i culturals fets per dones, i en la manera com les dones posicionen els seus treballs. S'hi expliquen les seves lluites i esforços, les condicions en què s'enfronten a l'Estat i a les pressions patriarcal, i s'hi mostra el llegat de la resistència. L'estudi conceptualitza les lluites de les dones kurdes i les seves organitzacions a través de les veus de les seves protagonistes.

PARAULES CLAU: LLUITA DE LES DONES KURDES, CULTURA DE LA RESISTÈNCIA, PERIODISME, COOPERACIÓ, CULTURA I ART

ABSTRACT

This study aims to analyze women's work and roles and the status of women's organizations in Amed, based on data gathered in semi-structured interviews to 6 women working in 5 such organizations, from September 2019 to February 2020. The study focuses on women's journalism, workers' cooperatives, culture/art studies, and how women position their work. Their struggles and endeavours, the conditions under which they face the State and patriarchal pressure, and their memory of resistance, are also presented. The study also aims to focus on Kurdish women

and their organizations, starting from their own voices, to conceptualize their struggles.

KEYWORDS: KURDISH WOMEN'S STRUGGLE, CULTURE OF RESISTANCE, JOURNALISM, COOPERATION, CULTURE AND ART

SOBRE L'AUTORA

ROJDAN AKSOY YORULMAZ

Rojdan Aksoy Yorulmaz va haver d'emigrar amb la seva família des de Mardin cap a Istanbul el 1990. En aquesta ciutat va completar primària, secundària i batxillerat, abans d'iniciar els seus estudis universitaris al Departament de Relacions Públiques de la Facultat de Comunicació de la Universitat de Kocaeli i després a la Universitat de Hacettepe. Aksoy va tornar a Mardin amb la seva família el 2012, i durant aquest període va preparar la tesi "Kadınların Sokak Sohbetlerinden Kamusal Alana" ("Sobre les converses de carrer de les dones en espais públics"), amb el treball de camp elaborat en aquesta ciutat. El mateix any va obtenir el títol de màster en Ciències de la Comunicació. Ha treballat com a assistent de projectes en el camp de la protecció de la infància en una organització no governamental internacional a Mardin. Els seus interessos acadèmics i laborals inclouen els estudis etnogràfics, els estudis feministes, l'autoetnografia feminista, la protecció de la infància, els projectes de suport psicosocial i les construccions identitàries. Actualment prepara el seu doctorat a la Universitat d'Ankara.

REPRESSIÓ, RESISTÈNCIA I AUTOORGANITZACIÓ DE LES DONES AL KURDISTAN. EL CAS D'AMED

ROJDAN AKSOY YORULMAZ

1. INTRODUCCIÓ

1. INTRODUCCIÓ

Aquest estudi se centra en els efectes de les pressions polítiques, econòmiques, socials i culturals que reben les organitzacions de dones, i també analitza el periodisme, l'art i la cultura fets per dones al Kurdistan de Turquia.

El Partit de la Justícia i el Desenvolupament (AKP¹) governa a Turquia des de l'any 2002. En les eleccions del 7 de juny del 2015, l'AKP no va aconseguir formar govern en solitari i va decidir repetir-les el mes de novembre. Tot i que no hi va haver cap associació formal, l'AKP va convenir una coalició de facto amb el Partit del Moviment Nacionalista (MHP²) i d'aquesta manera l'AKP va recuperar el poder. Després d'aquest procés, l'AKP i el seu soci informal MHP van atacar el partit d'esquerra prokurd Partit Democràtic del Poble (HDP), i els seus dos líders Selahat-

tin Demirtaş i Figen Yüksekdağ van ser arrestats, com molts altres parlamentaris i alcaldes.

Quan el caràcter nacionalista, religiós i conservador de l'AKP i l'MHP va combinar-se amb la lògica masclista que domina l'esfera social, la pressió envers les dones va incrementar-se considerablement. Això va comportar el tancament de la major part d'associacions de dones, fet que va obstaculitzar la realització de les activitats econòmiques, culturals i periodístiques que hi duïen a terme. Tot i així, tal com demostra aquest estudi, les dones van aconseguir unir-se i organitzar-se novament en diferents àrees i ajudar-se col·lectivament. L'estudi pretén examinar les experiències de les organitzacions de dones en aquest procés de repressió, encara existent avui.

¹ Partit d'ideologia islamista i conservadora, fundat el 2001 pel president actual de Turquia, Recep Tayyip Erdoğan.

² Partit conservador de dretes fundat el 1969.

2. EN L'ULL DE L'HURACÀ: PERIODISME FET PER DONES

2. EN L'ULL DE L'HURACÀ: PERIODISME FET PER DONES

Sotmeses a la política patriarcal i a la ideologia etnocèntrica, les dones kurdes a Turquia han d'afrontar lluites sota condicions diverses. Pel que fa als mitjans de comunicació, les presenten com a víctimes de crims d'honor que viuen en sistemes tribals, com a nenes esposes, com a persones il·letrades, o bé com a guerreres exposades a retòriques sexistes i torturades als seus funerals. Les seves lluites no se situen en una posició "racional" en la mentalitat masculina dominant (Tokdoğan, 2013, p. 24).

Tot i els intents d'identificar-la amb informacions falses —a través de la paròdia, la distorsió, la imitació, la mentida o traient-la de context—, la lluita de les dones kurdes ha esdevingut més potent al llarg dels anys i ha comportat un desafiament a la repressió. Com a part d'aquesta lluita també és necessari rebel·lar-se contra les violacions de drets a la premsa i assumir la responsabilitat de l'accés a una informació verídica. D'un periodisme que no parava atenció al gènere s'ha passat a un periodisme original fet per dones que, amb les seves paraules i esforços, han aportat un nou significat a la tasca informativa.

Per a establir uns fonaments sòlids en el camp del periodisme³, el 8 de març del 2012 es va fundar l'agència de notícies Jin News a Amed⁴ amb l'eslògan: "Escrivim sense pensar: 'Què

pensarien els homes?'". Totes les treballadores del mitjà eren dones i també comptaven amb reporteres voluntàries. L'agència va ser una de les primeres iniciatives que desenvolupava el periodisme fet per dones a Turquia.

Les opinions i activitats dissidents sempre han estat sota pressió a Turquia. A més a més, durant els últims anys les disputes governamentals i el fracàs del partit al govern (l'AKP) en les eleccions de juny del 2015 van adobar el camí per a avivar una administració opressiva i violenta. Sota aquest clima polític, el 15 de juliol de 2016 una temptativa de cop d'Estat va esdevenir l'excusa per a un seguit de pràctiques il·legals per part del govern que van conduir a la declaració de l'estat d'emergència⁵.

³ Ens referim a la tradició del periodisme fet per dones kurdes, inspirat i iniciat a les publicacions *Özgür Gündem* i *Yeni Ülke*.

⁴ El nom kurd de la ciutat anomenada Diyarbakir en turc.

⁵ A Turquia, l'estat d'emergència s'ha declarat set vegades: el 19 d'octubre del 2016, el 19 de gener del 2017, el 19 d'abril del 2017, el 19 de juliol del 2017, el 19 d'octubre del 2017, el 19 de gener del 2018 i finalment el 19 d'abril del 2018 (euronews.com, 02.12.2019). Tant al Kurdistan com a Turquia moltes organitzacions han estat tancades i desenes de milers de persones han estat acomiadades de les seves feines, acusades de donar suport a organitzacions terroristes. Segons la Fundació dels Drets Humans de Turquia, almenys 63 tocs de queda van ser ordenats a Amed, Şırnak, Mardin, Hakkari, Muş, Elazığ i Batman. Durant aquest període, entre el 16 d'agost del 2015 i el 18 de març del 2016, almenys 310 persones van ser assassinades [font] bianet.org 02.12.2019.

L'agència Jin News va ser clausurada el 29 d'octubre de 2016 a través del decret llei número 676. L'agost de 2017, abans de la declaració de l'estat d'emergència, es van succeir una sèrie d'enfrontaments armats al Kurdistan, causats per la declaració d'un autogovern a mans d'iniciatives locals. Durant aquest període van tenir lloc violacions múltiples de drets humans⁶; es va arrestar polítics i diputats. Periodistes i altres civils van ser castigats amb penes injustificades i alguns fins i tot van veure's forçats a emigrar. Les autoritats elegides democràticament als municipis kurds van ser substituïdes per fideïcomissaris nomenats pel govern turc. La violència contra les organitzacions kurdes creixia i els avenços aconseguits feien marxa enrere. De tota manera, les activitats de reconstrucció no es van fer esperar perquè comptaven amb l'experiència de la tradició de lluita del moviment kurd. Les periodistes van continuar treballant i van crear noves organitzacions.

Per a analitzar la situació de les periodistes kurdes, el seu desenvolupament recent i la seva aproximació al periodisme i els seus estudis, vam entrevistar Ayşe Güney, portaveu de la Plataforma de Dones Periodistes de Mesopotàmia⁷ i editora de l'agència Jin News.

⁶ https://hakikatadalethafiza.org/en/kaynak_tipi/reports-on-curfews/
<https://ihd.org.tr/en/category/c38-reports/c17-special-reports/page/2/>

⁷ Organització fundada per periodistes kurdes el maig de 2017 a Amed. També citada habitualment com a "Mesopotamian Women Journalists Platform".

⁸ El moviment polític kurd va començar a la dècada del 1970 i continua fins a dia d'avui.

Trencar la cultura de la submissió: resistència de la premsa lliure

"Des del principi del Moviment d'Alliberament del Kurdistan⁸, el periodisme ha esdevingut una part fonamental de la identitat política, ha crescut i s'ha desenvolupat, i avui ha evolucionat [fins a ser] un 'mitjà en si mateix'" (Koçak, 2019, p. 134-136). Pel moviment d'alliberament kurd, la premsa ocupa una posició significativa tant pel que fa a les seves contribucions com per les dificultats a què s'enfronta. El paper del periodisme en l'àmbit dels drets humans té un impacte destacat en l'accés a la justícia. Les dones han estat testimonis del poder i l'empremta que tenen els discursos als mitjans de comunicació. Han centrat les seves expectatives de justícia i veritat —base de la tradició de la lluita de les dones— en el periodisme, i han contribuït al desenvolupament del periodisme kurd. Com diu Ayşe Güney:

Resistim amb les nostres càmeres. De fet, el periodisme, un important centre de resistència, ha deixat de ser una professió per a nosaltres. Estem lluitant pel periodisme en si mateix. Als estats-nació hi ha mitjans de comunicació monopolitzats. Però també hi ha periodistes que s'hi resisteixen.

Güney parla dels canvis en el seu periodisme i de com el públic avalua la professió:

Hi ha dues perspectives tradicionals sobre el periodisme a Turquia: el periodisme dels mitjans de comunicació sotmesos [al poder establert] i la tradició de la premsa lliure que s'hi oposa. Hi ha gent que s'apropa a nosaltres i ens diu: "Teniu les notícies o no? Per tal de verificar-ne l'exactitud". Ningú pot verificar la fiabilitat de les notícies enlloc. Per aquest motiu volen comprovar les notícies amb nosaltres.

Confirmen la veracitat de les notícies amb nosaltres. Si tenim les notícies, llavors es creuen que aquestes notícies són certes; si no, diuen: "Aquestes notícies són inventades".

Per tant, a mesura que el periodisme es converteix en un assumpte problemàtic, el periodisme de dones esdevé una necessitat fonamental. Ser escèptic pel que fa als mitjans de comunicació de masses i cercar fonts d'informació diverses és el resultat de convertir-se en un ciutadà actiu. En aquest sentit, com a font d'informació, els mitjans de comunicació sempre han estat un espai important.

Les restriccions legals i els controls judicials busquen incrementar la pressió i controlar els espais de sobirania d'aquests mitjans. Aquestes polítiques constitueixen una amenaça a l'hora de treballar en un espai segur i converteixen els periodistes en objectiu. Són molts els que es veuen forçats a abandonar la feina. L'enfocament del sistema judicial turc limita, literalment, l'espai del periodisme, restringint-ne els moviments físics. Güney continua:

Mentre estem cobrint una notícia, som arrestades; les nostres càmeres i els nostres ordinadors són confiscats. La gent detinguda queda en règim de llibertat vigilada. Aquesta és una pressió molt seriosa per a un periodista: t'estan empresonant a la ciutat. Sigui com sigui, però, un periodista ha de trobar la manera de continuar cobrint la notícia.

En l'últim tram de l'entrevista, Güney remarca que les pràctiques sota l'estat d'emergència han aconseguit fer més vulnerables els periodistes i eliminar la professió. Güney reclama el trencament d'aquest cercle i explica com resisteixen:

A Turquia, molts periodistes han estat forçats a emigrar a un altre país. Expulsats de la seva terra i obligats a viure en altres països europeus, hi tenen estatus de refugiats. Finalment, s'han creat un seguit de plataformes al país i els diem als nostres periodistes que no les abandonin, fora que tinguin problemes seriosos per a continuar, perquè la veritat es troba al nostre territori, i com més lluny estiguem de la veritat, més lluny serem del periodisme. S'ha implementat una política del col·lapse, s'ha dit a la gent que havien de marxar, i així ho han hagut de fer. De tota manera, nosaltres continuem pensant que haurien de tornar a mirar cap al seu país.

En aquest sentit, les agències de dones establertes al Kurdistan —com Jin News i altres experiències similars, com Jinha o Sûjin— paren atenció a aquesta conjuntura i continuen organitzant-se des de la regió contra tota aquesta pressió. La determinació de restablir-se i fer créixer la lluita és una característica distintiva del moviment de dones lliures del Kurdistan, i la creació de la Plataforma de Dones Periodistes de Mesopotàmia i del canal de televisió Jin TV en són exemples.

Dones a la premsa

"To speak a language is to take on a world, a culture"

Fanon, 2014, p. 38

Legitimar l'hegemonia patriarcal i separar la informació dels qui la posseeixen és funcional, associant el gènere a aquesta separació, i creant un llenguatge apropiat amb aquesta perspectiva. D'aquesta manera, s'ha configurat un llenguatge masculí a les notícies que ha esdevingut permanent (Dursun, 2010). El llen-

guatge dels mitjans de comunicació és un factor important que crea, configura, nodreix i manté els continguts de la violència. Segons Güney, el periodisme fet per dones transforma la premsa canviant el llenguatge de les notícies:

Fonamentalment [el periodisme fet per dones] ha canviat el llenguatge i ha adoptat una mirada nova envers els mitjans de comunicació, una mirada amb "ulls de dona". Per exemple: una víctima dona és assetjada i subjecta a violència. Els mitjans de comunicació construeixen un retrat on la dona és dèbil i l'home assetja i utilitza la violència. Els homes són mostrats com a molt forts. Nosaltres volíem canviar aquest llenguatge. Intentem fer palès que aquest és un problema seriós de mentalitat i que aquesta mentalitat s'ha escampat per la societat i s'ha alimentat d'aquesta mateixa societat. Creiem que hem fet molta feina en aquest sentit si ho comparem amb el passat. Ara hi ha un lloc on puc fer sentir la meua veu. Hi ha un lloc on la meua història d'èxit pot ser escoltada arreu del món. Creiem que les dones estan guanyant autoconfiança.

Les dones són representades a la premsa com a passives, victimitzades i vulnerables, o són jutjades segons la seva aparença física. Aquests són els trets que se li suposen, posats a prova per a comprovar la seva idoneïtat per als rols de gènere. L'èxit de les dones és un factor clau del seu apoderament i al Kurdistan han estat batallant contra els sistemes masclista i capitalista i ofereixen mètodes de lluita contra ells.

El periodisme fet per dones evidencia les violacions basades en el gènere en diferents geografies, edats i experiències, tot advocant per construir una plataforma pública amb un llenguatge plural. Actuar és una manera de mostrar-se, existir i

manifestar-se (Arendt, 1994).

De fet, quan vam fundar l'agència, vam veure que totes les dones la necessitaven. Representants de moltes organitzacions de dones ens han fet arribar aquesta necessitat. Hem implementat l'objectiu llençant-nos-hi de cap. I no és cosa d'una sola ment, sinó la visió de les ments de moltes dones. No és un monopoli.

Un altre aspecte important, com diu Köker (2007), és la divisió sexista de la feina als mitjans de comunicació actuals. Mentre els càrrecs de més responsabilitat es donen als homes, veiem com a les dones se'ls assignen feines d'edició o muntatge. Aquesta divisió sexista condueix a un ús ineficaç del potencial laboral de les dones i a la seva exclusió de les posicions de direcció (barreres invisibles, l'anomenat *sostre de vidre*) (Köker, 2007: 120). Aquesta distinció atorga als homes l'autoritat de decidir quina informació es tractarà i com s'expressarà.

De fet, intervenim en totes les àrees dels mitjans de comunicació. Per exemple, si s'ha de formar la direcció, volem que almenys dues d'aquestes posicions siguin subjectes a la quota de gènere... No es tracta només de poder canviar i transformar les dones. Sí, és la nostra prioritat, però no només: també volem canviar i transformar l'home que és al nostre costat. Quan veiem notícies sobre dones, no diem: "Deixeu fer aquestes notícies a les dones". Un home també pot fer-les, però com les fa? Per nosaltres, aquest és el tema més important.

"Moltes habilitats del món actual estan modelades segons la ciència moderna, i les ciències estan modelades per normes de gènere" (Keller, 2007, p. 89). Per tant, les dones s'enfronten a

aquestes àrees d'expertesa modelades des del gènere.

Güney explica la necessitat que les dones es dediquessin al periodisme i que fundessin Jin News:

[Jin News] va néixer per una necessitat bàsica. Les dones, la seva feina, el seu èxit, les seves lluites... eren invisibles, i els seus drets, violats. Tot plegat era invisible, o la seva visibilitat no era suficient. Potser la llarga lluita de les dones kurdes i els seus efectes sorgeixen del coratge que hem rebut una de l'altra des de Gurbetelli Ersöz⁹.

Segons Güney, els esforços de les dones als mitjans de comunicació s'intenten ignorar de la mateixa manera que s'ignora la feina domèstica. Aquesta situació s'observa fins i tot en els seus companys de feina:

Tot i treballar tant durament tots aquests anys, continuem rebent aquest tipus de reaccions: "Si ja hi ha altres agències de notícies, per què la necessitem, aquesta? Tan sols per la seva originalitat? Per què la necessitem?". Hem de quantificar la visibilitat de les dones. Per això necessitem la lluita de les dones.

És molt important organitzar els mitjans de comunicació contra la violència i la discriminació de gènere. Influir les masses amb aquesta velocitat i potència és crucial per a transformar les actituds sexistes de l'estructura masculista.

Insistir en la veritat

És molt complicat aconseguir que els kurds siguin visibles en els

mitjans de masses perquè la ideologia dominant és la turca. La informació que revela i determina la política turca es presenta fonamentant i estructurant l'"arbitrarietat cultural" (Bourdieu i Passeron, 2015). Resistir-se a un poder *adornat* per la ideologia turca és una de les tasques més complicades en el procés de producció de notícies:

El 6 d'abril es commemora el Dia dels Periodistes Assassinats¹⁰. Molts periodistes han estat assassinats: Apê Mûsa, Uğur Mumcu¹¹, Gurbetelli Ersöz... molts. Però durant aquell període, els periodistes kurds (els anomenem "premsa lliure") van dur a terme coses importants i les van fer conjuntament amb les dones.

El privilegi de ser turc¹² determina les polítiques de l'Estat i —de vegades— les accions polítiques dels turcs (Ünlü, 2018, p. 209). Aquestes característiques estereotipades exclouen algunes persones, que s'estan reorganitzant contra aquestes polítiques exclusivistes. Les notícies produïdes per periodistes kurds s'associen constantment amb el crim i el terrorisme. Es

⁹ Una de les primeres periodistes de la premsa lliure. Ersöz era l'editora en cap del diari *Özgür Gündem* el 1993. També va ser la primera editora en cap turca. Després de ser acusada de pertinença a organització terrorista, va ser sentenciada. A causa d'una altra acusació va decidir unir-se a les guerrilles a les muntanyes del Kurdistan. Va morir en una batalla el 1997. En memòria del seu llegat a la premsa lliure, cada any es concedeix un premi periodístic que porta el seu nom (Aykol, 2012).

¹⁰ Aquest dia, l'any 1909, va ser assassinat Hasan Fehmi Bey, el primer periodista turc de molts que han resultat morts per l'exercici del seu ofici.

¹¹ Musa Anter, també conegut com Apê Mûsa, era un periodista kurd que va ser assassinat l'any 1992. Uğur Mumcu, periodista turc, va ser assassinat el 1993.
<http://bianet.org/english/freedom-of-expression/118313-61-journalists-killed-in-1-century>

¹² El privilegi de ser turc: manifestar la identitat dominant o privilegiada de l'Estat-nació turc.

pot dir que aquells que duen a terme un periodisme identitari dissident a Turquia estan exposats a *laceracions* i s'arrisquen a perdre la vida (Butler, 2013). Les pèrdues també han estat factors importants que han afectat l'acompliment i fites d'aquesta lluita:

Després del 15 de juliol de 2016 hi va haver una autèntica massacre als mitjans de comunicació. Igual que les matances no identificades

dels anys 90 del segle passat, es va intentar fer el mateix, aquesta vegada tancant institucions. En altres paraules, s'intentava silenciar els periodistes. Més de 180 mitjans de comunicació han estat tancats, una xifra colpidora. Un d'aquests va ser Jinha, i la seva continuació Sujin Gazete: ambdós van ser tancats.

La resposta a les polítiques de violència i repressió al Kurdistan és la resistència i l'organització, que s'ha convertit en el *periodisme de resistència*.

3. ORGANITZACIÓ ECONÒMICA DE LES DONES

3. ORGANITZACIÓ ECONÒMICA DE LES DONES

En aquesta secció exposarem les activitats econòmiques de les dones a la ciutat d'Amed, especialment des d'octubre de 2016. Amb aquest objectiu vam realitzar una entrevista semi-estructurada a Vahide Kaya, vicepresidenta de la Cooperativa de Llavors de Dones —l'única cooperativa de dones que va sobreviure a l'estat d'emergència—, una altra a Cevahir Sakak, presidenta de l'Associació Els Infants Primer¹³, que va ser expulsada quan era cap del departament de Cultura i Art del municipi metropolità d'Amed, i finalment amb una entrevista a una membre¹⁴ de la cooperativa Nazê.

Per a avaluar la pobresa del Kurdistan i de les dones kurdes és necessari mencionar breument la seva història. La raó principal de l'empobriment del Kurdistan és la seva resistència a les polítiques de l'Estat. Especialment amb l'increment de la violència durant la dècada de 1990, molta gent va emigrar dels pobles del Kurdistan cap a les ciutats. Les fonts d'ingressos d'aquestes persones eren l'agricultura i la ramaderia, però l'Estat va prohibir-los aquestes activitats, amb la qual cosa les va deixar sense suport econòmic. A més a més, es va assassinar empresaris kurds propietaris de capital. Durant la dècada de 1990 els kurds van ser desconnectats dels seus recursos econòmics i empobrits

sistemàticament amb l'excusa, segons el govern, que estaven "finançant i donant suport al terrorisme".

Les polítiques etnocèntriques no poden anar en consonància amb un estat del benestar. Per això les organitzacions de dones són tan importants. Enfortir-se en l'economia comunal és una necessitat de les dones.

L'Estat i una possibilitat contra les seves polítiques capitalistes: el cooperativisme

A Amed es van dur a terme estudis en l'esfera del confederalisme democràtic¹⁵ i es va veure que les estructures comunals que operen com a cooperatives són una economia alternativa i un

¹³ L'associació va ser creada l'any 2017 a Amed per a fomentar l'educació en la llengua materna i protegir la infància. També coneguda com a Children First Association.

¹⁴ L'entrevistada no ens ha donat permís per a revelar el seu nom.

¹⁵ Ideologia del moviment kurd basada en l'autoorganització popular, el municipalisme de base, l'ecologisme, el feminisme, l'autogovern i la diversitat lingüística i cultural.

sistema per a fer front a l'hegemonia del capitalisme¹⁶ i a les condicions del mercat orquestrades per l'Estat.

Les persones oprimides i discriminades per raons de geografia i de gènere intenten superar la seva situació mitjançant organitzacions econòmiques alternatives. Reforçar l'economia social en comptes de fer recurs a una societat basada en la caritat, especialment per a les dones, fa que s'apoderin de l'espai públic i facin un ús millor de la seva ciutadania. Com explica Sakak, presidenta de l'Associació Els Infants Primer:

De fet, es va intentar enfortir l'economia comunal a través de projectes. Desafortunadament, els esforços per a enfortir-la per part dels governs locals van ser interromputs pels fideïcomissaris¹⁷. Aquestes autoritats van donar el cop més fort a les dones. Per què les van atacar? Perquè els municipis proveïen d'oportunitats com escoles bressol i sales de jocs per als infants de les dones que volien treballar. Encara que elles no poguessin participar en la vida econòmica, els municipis van provar mètodes organitzatius com les cases de veïnatge on les dones podien socialitzar amb altres dones del barri, produir els seus productes i vendre'ls entre elles.

Per la importància que té l'economia, la política dels fideïcomissaris va afectar principalment les dones. Evitar que l'Estat dirigeixi l'economia local vol dir alliberar l'individu de les mans d'aquest Estat i de la seva dominació i acumulació econòmica (Bookchin, 2013, p. 287-289). La pressió econòmica centrada en l'Estat té relació amb la lògica de l'economia capitalista. Les polítiques es creen en contra d'aquest sistema capitalista, polítiques amb una identitat reforçada en tots els aspectes, un desig de ser més independent, de tenir un sistema econòmic amb

més sentit (Ibid, 2013, p. 315-316). I en aquesta línia, com pot canviar una organització d'estil cooperatiu el lloc de les dones en la societat? La membre de la cooperativa Nazê respon:

Una dictadura paternalista [...], ens hi oposem. No tenim aquesta mentalitat. Som tres amigues, ningú ordena a ningú. No existeix l'"això és meu" o "aquesta és la seva feina". Tot és feina de les tres. Si tenim un problema econòmic, dialoguem. No tenim amo. Som les nostres pròpies caps. [...] No hi ha una persona que obri aquí, ni tampoc som riques. Treballem equitativament. [...] La cooperativa és una institució ferma. Som dones ajuntant-nos i mostrant la nostra fortalesa per tal de guanyar sense necessitat d'homes: podem fer-ho.

Les dones que resisteixen l'economia masclista i capitalista també rebutgen la violència de gènere creant el seu propi espai econòmic. En les condicions de mercat lliure, la feina de les dones no és recompensada o es paga amb salaris totalment insuficients. L'explotació de les dones joves també és un aspecte a avaluar. Kaya explica:

No hi ha gaire dones que siguin caps, però si t'hi fixes, les dones són contractades a tot arreu. Per què? Perquè els homes no treballen per 800 o 1.000 lires. Contracten dones, noies joves d'entre 16 i 20 anys, per un sou molt baix, i elles l'accepten perquè necessiten treballar.

¹⁶ Com diu Sakak, hi havia tres cooperatives establertes pel municipi metropolità d'Amed i cooperatives fundades pels municipis de districte. A més a més, s'estaven duent a terme projectes pel desenvolupament de l'economia comunal dins el municipi. De tota manera, a causa del nomenament de fideïcomissaris de les municipalitats el 2016, aquests esforços van haver de ser abandonats.

¹⁷ Recordem que els fideïcomissaris són les autoritats imposades pel govern turc que van substituir els alcaldes de l'HDP elegits democràticament.

La privació de les dones del poder econòmic és un tema econòmic i polític. El mercat ha cedit a les ideologies masclistes i ètniques; l'AKP i l'MHP han creat un mercat nacionalista i conservador. Sakak diu:

El suport econòmic va cap als seus partidaris. Hi ha fons econòmics a la regió, però els diners estan en mans dels seguidors del poder, que els donen a aquells que obeeixen.

Les dones poden prendre part en les diverses lluites si tenen seguretat econòmica. Per això, s'utilitza la neutralització del poder econòmic de les dones per a afeblir-ne la lluita.

Els avenços dels municipis i l'apropiació per part dels fideïcomissaris

La part del pressupost estatal destinada a les ciutats del Kurdistan no està dirigida a fer minvar la pobresa de la gent. Hi ha una partida del pressupost per a "ordre públic, defensa i seguretat", i les partides per a educació, ocupació i sanitat són menys de la meitat que la d'aquesta remesa destinada a soldats i policies. El pressupost que reben els municipis del Kurdistan continua desota el pressupost que s'enduen altres municipis a Turquia (Sönmez, 2019). Com diu Çabuk (2003), les kurdes són les regions més pobres de Turquia. Com que els recursos del municipi són tan escassos, es va intentar generar noves fonts d'ingressos.

Amb aquest objectiu les dones van obrir cooperatives i llars d'infants que educaven en la llengua materna i van conrear els camps municipals. Durant la producció, els municipis van

intentar donar suport tècnic i infraestructures per a la venda posterior dels productes. Es va fer un esforç per a contractar dones que havien estat víctimes de violència. Els municipis del Kurdistan s'han escarrassat a apaivagar les dificultats econòmiques patides sobretot per les dones kurdes, i la seva visibilitat en l'espai públic ha augmentat. El municipi metropolità tenia tres oficines i cooperatives de dones per a enfortir l'economia local. L'economia del Kurdistan es basa en el treball familiar. Per aquesta raó, la participació de les dones en la vida econòmica ha evitat que el model de família patriarcal les dominés i ha obert la porta perquè siguin autònomes i tinguin una participació activa en els afers quotidians. Amb aquestes millores, i gràcies al fet que el moviment polític kurd dóna una gran importància a aquestes qüestions, el dia a dia de les dones ha guanyat un impuls important. Sakak diu:

Durant 20 o 30 anys hi ha hagut canvis importants. Per exemple, el dret de representació de les dones en la política turca. Amb aquest dret, les dones poden ser qui vulguin ser, casar-se amb qui vulguin o viure soles. Perquè si algú no participa en la vida econòmica, tant si és home com dona, viurà amb la família, no podrà decidir per si mateix(a) i dependrà de les decisions familiars.

Els municipis del DBP¹⁸ tenen un sistema copresidencial centrat en la representació igualitària i les organitzacions de dones van

¹⁸ El DBP és un partit germà de l'HDP, amb una ideologia pràcticament igual, però centrat exclusivament en els municipis del Kurdistan. [en línia]
<https://rojavareport.wordpress.com/2014/04/26/bdp-to-become-democratic-regions-party-dbp/>

ajudar a crear àrees d'activitat econòmica per a elles; però amb els fideïcomissaris totes aquestes iniciatives s'han aturat. Vahide Kaya ho explica així:

Abans treballàvem coordinades amb el municipi. Estàvem al mateix edifici. Almenys no havíem de pagar lloguer, gas ni factures d'electricitat. A més a més, érem 13 o 15 dones treballant-hi. Ara hem tornat a començar amb tres dones. Amb els fideïcomissaris, les nostres companyes s'han comportat de manera tímida. No han volgut continuar, no ho han volgut fer.

En el procés, per part del govern turc, d'assignar fideïcomissaris als municipis que havia guanyat l'HDP, les xarxes de solidaritat econòmica de les dones van ser destruïdes: les dones van ser empobrides a consciència. Sakak diu:

La participació de les dones en l'àmbit laboral és un fet que el govern i els fideïcomissaris no aproven; perquè la dona que participa en la vida econòmica és la dona contestatària, la dona que intenta canviar l'ordre [establert]. Per això l'atac principal va ser cap allà; les conductores d'autobusos van ser acomiadades immediatament. Les granges que havien estat atorgades a famílies van ser confiscades. Els parvularis kurds no es van tancar, però la llengua que s'hi utilitzava va canviar. Els copresidents, responsables de tots aquests avenços, van ser detinguts.

La igualtat de representació política evita l'abús i la violència contra les dones. Això té un gran efecte en la seva posició, perquè quan queden relegades a l'esfera domèstica, la seva llibertat queda completament tocada.

El moviment de dones lliures del Kurdistan i la posició de les dones

La creació d'una consciència col·lectiva del treball i la formació d'identitat són els contextos bàsics del moviment de dones lliures del Kurdistan (Çağlayan, 2009, p. 35). Kaya ho explica:

La cooperació és una estructura comunal que permet a les dones unir-se i lluitar i desenvolupar les seves aptituds unides. No hi ha un sistema salarial, no hi ha caps, no hi ha condicions abusives; tot és comú. Les dones s'uneixen per a treballar. [...] Les dones presenten les seves idees i, allà on no arriba una, arriba l'altra. En una cooperativa, una dona mai ho pot fer tot sola, totes es completen entre elles. [...] El millor d'aquesta feina és dir "sí, ho fem, no en solitari, sinó juntes".

Com diu Meier zu Selhausen (2016), l'acció col·lectiva de les dones redueix significativament la seva càrrega. Les cooperatives de dones que s'esforcen per entendre les relacions econòmiques de poder són organitzacions efectives i inclusives. "Les cooperatives estan molt vinculades a les comunitats locals. Per tant, són eines úniques per a reforçar la veu i els interessos de les dones" (p. 53), perquè la cooperació no permet l'explotació laboral de les dones en l'esfera pública.

Com diu Bilmez (2019, p. 59), el canvi i la transformació estan relacionats amb la perspectiva i progrés d'unes organitzacions originals i autònomes de dones.

Sakak diu:

Gràcies a la política de l'HDP les dones havien passat a un primer pla, però durant els últims tres anys s'ha arrestat alcaldes, i centenars de dones han estat expulsades del seus llocs de feina mitjan-

çant decrets llei; les dones han passat a ser invisibles en la vida social per les polítiques relacionades amb la fertilitat i els canvis legals endegats perquè passin més temps a casa. Les que són expulsades per decret llei són catalogades de criminals quan fan alguna crítica política o del seu dia a dia i són silenciades tant per l'Estat com per les seves famílies.

Les dones kurdes acostumen a resoldre la major part de les violacions de drets que pateixen en l'esfera pública. Però la construcció de la dona com a mare i esposa per part de l'Estat les està tornant a empresonar en l'esfera privada, confiscant-los els guanys polítics i econòmics; és un procés tan intens que la pressió i la por estan afectant l'estructura i la forma del cos. El cos que s'absorbeix a si mateix "es mou cap a casa", a l'espai privat, per allunyar-se del sentiment de por i per a protegir-les a elles i a les seves famílies (Ahmed, 2015, p. 91-98). Empreso-

nen les dones a través de codis socials tradicionals que resulten en la impossibilitat que esdevinguin pioneres. Aquest fet també determina el sexisme de l'autoritat econòmica. L'exclusió s'estableix associant "economia", "vida familiar", "identitat" i "pertinença política". Però les dones, tot i aquestes condicions tan negatives (expulsions, detencions, violència) són conscients que només superaran la pobresa establint economies solidàries entre elles, les seves famílies i la societat, i treballant colze a colze. Les dones també qüestionen l'Estat i els fideïcomissaris. El fet que les dones creïn àrees econòmiques alternatives i sostenibles al Kurdistan reduirà la dependència respecte del sistema de l'Estat-nació turc. Per tal de no tornar a pagar els costos de les crisis del conservadorisme nacionalista és necessari que les cooperatives i l'economia social siguin repensades i reestructurades.

4. L'ART I LA CULTURA FETS PER LES DONES

4. L'ART I LA CULTURA FETS PER LES DONES

Aquesta secció consta d'entrevistes semiestructurades amb Adalet Kaya (una de les fundadores de l'Associació de Dones Rosa¹⁹), Berivan Karabaş (portaveu del Laleş Art and Culture Centre, Departament d'Estudis de les Dones fundat el 2018) i Rugeş Kırıcı (representant del Teatra Jiyana Nû, o Teatre de la Nova Vida). També s'inclouen avaluacions de la repressió contra les dones, les conseqüències d'aquesta opressió i la producció i esforços de les dones per tal de transformar l'espai, entenent que l'art i la cultura fets per les dones no només són importants per a capgirar la pressió estatal i patriarcal sinó també per a preservar la llengua i cultura kurdes.

De la necessitat de les dones i dels estudis culturals i artístics

Amb la seva expansió en una àrea vasta, els kurds han intentat establir les seves pròpies institucions originals per a contrarestar els atacs de l'Estat contra la seva identitat. La població kurda ha prioritzat la creació d'institucions artístiques i culturals amb l'objectiu de protegir la seva memòria i els seus béns culturals. El Centre Cultural de Mesopotàmia (MKM²⁰) va ser fundat

l'any 1991 per kurds expatriats. Això significa que la primera institució a la regió de Bakur²¹ del Kurdistan es va desenvolupar a través de l'art i la cultura.

Karabaş assenyala:

Pel que fa a la producció cultural i artística existeix la necessitat de crear una organització que vagi més enllà de ser un punt de trobada amb la societat. Hi ha un estat d'exili. Un estat de feixisme. Hi ha una situació d'emigració. I a la vegada està emergint una institucionalització que respon a la necessitat de la societat de salvar-se a si mateixa d'aquesta fragmentació.

¹⁹ Després de l'intent de cop d'estat de 15 de juliol de 2016, el nombre d'organitzacions de dones que podien operar a Amed durant l'aprovació de l'estat d'emergència (OHAL, en la terminologia oficial turca) es va reduir a una, el Centre de Recerca de Dones-KAMER. En aquest procés, l'Associació de Dones Rosa, també coneguda com a Rosa Women's Association o Rosa Women's Centre, es va fundar a Amed el 2018 (Kepenek, 31.12.2018). [en línia] <https://m.bianet.org/bianet/toplumsal-cinsiyet/204049-diyarbakir-da-kadinlar-icin-yeni-bir-sivil-toplum-orgutu-rosa-kadin-merkezi>

²⁰ Sigles corresponents a Mezopotamya Kültür Merkezi, en turc; Nawenda Çanda Mezopotamya, en kurd. El Centre Cultural de Mesopotàmia va ser fundat el 1991 a Istanbul. El 2016 va ser clausurat per decret llei.

²¹ Segons el moviment polític kurd, el territori del Kurdistan es divideix en quatre regions principals, cadascuna ocupada per un estat: Bakur (nord) per Turquia, Başur (sud) per l'Iraq (en part), Rohjilat (est) per l'Iran i Rojava (oest) per Síria.

A dia d'avui aquestes organitzacions i aquestes fites estan amenaçades per l'estat de violència. Especialment des de 2016, l'Estat turc ha pressionat amb més virulència el Kurdistan. El tancament d'institucions on les dones kurdes podien actuar i desenvolupar els seus estudis artístics i culturals ha creat noves necessitats. En aquest procés es van tancar moltes branques del Centre Cultural de Mesopotàmia, l'origen d'aquestes institucions (excepte l'MKM d'Istanbul), i les institucions i escoles fundades dins dels municipis. Kaya ho explica:

L'objectiu d'establir l'Associació de Dones Rosa era evitar aquesta cultura de la violència en la societat. Elevar el grau d'atenció i de consciència, recuperant la capacitat d'autodefensa preexistent que la ideologia de la llibertat de les dones havia escampat per aquestes terres. [...] Com que totes les institucions que treballaven combatent la violència han tancat, l'Associació de Dones Rosa s'ha convertit també en un espai per a les dones que han patit violència.

Les polítiques per a dones desenvolupades pel moviment de dones lliures del Kurdistan al llarg dels anys ha proveït d'un sentit d'entesa, comunicació i confiança que cap institució estatal pot generar. Kaya continua:

Les dones al Kurdistan no se senten fàcilment interpel·lades per les lleis i els mecanismes governamentals, fins i tot quan pateixen violència a casa o a la feina. Aquí opera una llei molt diferent. El lloc on situen l'Estat és molt diferent, no hi creuen. [...] De fet, el moviment de dones lliures del Kurdistan té un sentiment de confiança molt elevat en la societat. Per això les dones vénen a nosaltres tan aviat com senten parlar de la nostra existència. [...] Sabem que ens prioritzen, i ho valorem molt. Aquest fet també ens situa en una posició de responsabilitat immensa.

Kırıcı afegeix:

Abans que res, intentem centrar-nos en projectes que posen les dones al centre, aquells en els quals el tema és femení o que eliminen la perspectiva sexista, i duem a terme xerrades sobre gènere i desigualtats basades en el gènere.

Tot i els entrebancs, gràcies a la cultura de solidaritat contra la violència de l'Estat, s'ha establert una xarxa per a combatre-la entre institucions de diferents organitzacions. Les dones han començat a elaborar estudis centrats a trobar solucions contra la repressió.

Estudis artístics i culturals kurds i censura

Els esdeveniments de la presó d'Amed de 1980²², la violència sistemàtica en la dècada de 1990 i la prohibició de la cultura i llengua kurdes també representen l'assimilació cultural. Durant els últims anys han emergit més intents de prohibició i absorció.

La lluita cultural de les dones kurdes no sembla deslligada de la lluita kurda i del moviment de dones lliures del Kurdistan. Kırıcı ho explica:

Fem teatre polític. [...] Experimentem la persecució del llenguatge amb el qual fem art. [...] Interpretem amb la policia present. Així fem

²² Després del cop d'estat de 12 de setembre de 1980, molts polítics kurds van ser arrestats i empresonats a la presó d'Amed. La tortura i el tracte inhumà d'aquest centre és encara avui un dels majors traumes del sistema de presons a Turquia.

teatre. [...] L'Estat als anys 90: "la llengua kurda està prohibida. No, la llengua no està prohibida, però no podeu actuar." [...] D'acord, interpretem Shakespeare. Shakespeare és més perillós quan l'interpretem en kurd? [...] No exagero; representem amb un TOMA²³ a la porta de cada representació. Hi pot haver alguna cosa més violenta? A quina companyia de teatre se li presenta la policia durant l'espectacle? Cada vegada passa més sovint al Kurdistan. Igual que passa a les metròpolis turques: la policia engega la càmera. Arriben abans de cada representació teatral, entren a darrere de l'escenari. S'asseuen al lloc dels espectadors i engeguen les seves càmeres. Volen el text, observen l'obra amb el text a les mans. [...] La policia entra quan ens estem canviant entre bambolines. La zona rere els bastidors és l'àrea més íntima d'un artista; ningú hi pot entrar. No hi ha altre lloc al món. [...] Aquesta és una forma de pressió insidiosa.

La policia té l'ordre de terroritzar sistemàticament, impedir i no reconèixer ni la llengua, ni el teatre, ni l'art kurds. Kırıcı continua:

Oi que no hi ha cap grup de teatre britànic que arribi i digui: "Faig teatre en anglès, m'ho permet?" En aquest país, com que ho faig en kurd, haig de demanar permís:

—"Quina és aquesta llengua?"

—"Kurd."

—"No hi té cabuda."

No hi cap, i de fet això ho defineix tot. "No hi ha espai per a tu", "Torna a la clandestinitat", et diuen. Vam sortir de sota terra i no tenim cap intenció de tornar-hi. [...] Per què hauríem de tornar a la clandestinitat? Ja s'han pagat desenes de milers de costos i ja s'ha lluitat. Després d'aquesta època [...] ja no vull xiuxiuejar més. [...] I no crec que hi hagi cap altre exemple d'això aquest segle.

Hi ha una relació profunda entre el fet lingüístic i la divulgació. En paraules de Rancière (2018), l'ordre de qui explica, de qui comenta, és un ordre sobirà que s'imposa. Imposar una llengua

en el sistema de l'Estat-nació de Turquia és el punt principal d'aquest ordre. Per aquesta raó, intentar produir cultura i estudis artístics en llengua kurda s'associa a un crim i es considera una acció pertorbadora i, per això mateix, l'ús de la llengua kurda en la cultura i les institucions artístiques és un acte important de resistència.

Determinació de la cultura masclista i creació d'oportunitats alternatives

Les polítiques masclistes tenen com a objectiu mantenir les dones allunyades del coneixement. En aquest context, les polítiques dominants imposen actuar d'acord amb els rols de gènere en comptes de fer-ho en pro de la igualtat: "Quan s'aborden en termes d'acció i servei, treballs com les feines domèstiques i de cura dels infants es donen a les dones. En canvi, es deixa als homes l'ambició de l'interès, el desig, el progrés i la promoció" (Millet, 2012. 47-49). Les prioritats determinades pels rols de gènere fan que s'ignori les dones, les quals queden en segon terme. Karabaş diu:

Homes i dones artistes són amics, però després de parir les dones han de deixar el seu art en un segon pla [...] Moltes dones amigues han fet una pausa en la seva lluita tant per les dificultats econòmiques com per la responsabilitat amb la família acabada de crear. [...] Aquest fet va fer emergir les prioritats de les dones a la nostra agenda... la dona que és dèbil i vulnerable en aquest sentit no pot

²³ Sigles de "toplumsal olaylara müdahale aracı", o vehicle de control antidisturbis.

lluitar com una altra, té dificultats per a determinar la seva prioritat. Aquest és el punt que més analitzem perquè entenem que és el més complicat al qual ens enfrontem.

La cultura patriarcal i centrada en la nació està orientada per i per a l'home i l'Estat, només considera el punt de vista de l'home i el de la nació dominant; a les dones se'ls impedeix establir les seves realitats fruit de les pròpies experiències. Per això, quan les dones creen els fonaments per tal de mostrar-se a través de les seves institucions pròpies i autònomes, totes les institucions han de ser revisades. Aquest esforç de les dones té el potencial de transformar l'opinió pública. Les dones kurdes que produeixen art i cultura també provoquen aquest efecte. Karabaş ho explica:

De fet, les dones diuen: "Sí, sóc aquí. [...] Necessito organitzar-me amb les obres de les dones i el seus símbols, i necessito dur a terme la meua feina."

El trencament de la dualitat públic-privat s'aconsegueix oposant-se a les normes de gènere establertes. Karabaş continua:

En aquest procés, s'ha d'entendre que les dones que han entrat en qualsevol institució n'han rebutjat alguna cosa. [...] Cada problema que les dones han superat ha eixamplat la lluita social. [...] Han rebutjat el masclisme present a les institucions i han intentat crear unitats de dones. Han intentat crear el seu propi espai. En les institucions culturals han tingut resultats millors. Han establert els seus propis mecanismes de defensa rebutjant la cultura masclista.

Transformant l'opinió pública i iniciant les seves pròpies obres, les dones aprofiten i eixamplen l'espai públic. La base del canvi es pot gestar portant les seves pròpies produccions a l'escenari,

en un mercat on es lliura la batalla. En aquest context, la institucionalització ofereix suport a una lluita sostenible.

Polítiques de guerra particulars

"We got tired in the middle of a war."

Kırcı, 2020.

Les conseqüències de les condicions de guerra són capaces de trencar la resistència dels individus. Aquesta guerra particular²⁴ inclou intervencions que intenten eliminar els avenços dels kurds. La seva font prové dels mètodes de pressió i dominació, i en legitima les polítiques. Les polítiques de guerra particulars obstrueixen les dinàmiques en el si del grup, violen drets i obliguen a la mobilitat social. Causen conflicte, canvis en l'activitat col·lectiva i individual i fragmentació entre els membres del grup a llarg termini (Tajfel & Turner, 2004). Tal com diuen Kırcı i Karabaş, el fet que les dones siguin dirigides conscientment cap a l'esfera privada i allunyades dels objectius col·lectius és un exemple d'aquesta situació. Kırcı diu: "També es tracta de dirigir-te cap al conservadorisme i intentar encabir-te [...] en un concepte de família". Karabaş afegeix: "És tirar cap a una posició més individual i vulnerable".

²⁴ La tècnica de guerra de l'Estat turc contra el poble kurd i el moviment polític kurd inclou tècniques psicològiques, sociològiques, polítiques i d'altres no estrictament militars.

En l'estat actual de la democràcia turca, els nomenaments de fideïcomissaris, les detencions, el tancament de moltes institucions, els acomiadaments i les violacions de drets civils per part de l'Estat són a l'ordre del dia al Kurdistan. Especialment, apoderant-se de l'espai públic i empresonant les dones en l'esfera privada. A través d'aquests mecanismes de guerra particulars, el feixisme torna a utilitzar la família com un sistema de repressió. Es reintrodueixen la violència i els rols de feminitat i s'associa les dones a la vulnerabilitat.

En aquest procés són freqüents els abusos contra les dones organitzats per l'Estat. Hi ha amenaces, violacions i prostitució als municipis dels fideïcomissaris. A les universitats estatals de la regió del Kurdistan apareixen problemes seriosos, ocasionats a dones joves pels agents de policia i oficials d'operacions especials. Però, tot i que el fil que uneix les dones i les organitzacions de dones s'intenta trencar, les institucions de dones insisteixen a canviar la situació actual. Kaya diu:

Recentment, els suïcidis de dones joves a Amed han estat molt elevats. Durant l'últim mes, cinc dones s'han suïcidat. Sabem que hi ha una correlació important entre aquest fet i les situacions de pobresa i desesperació, i molta relació també amb la guerra perquè hi ha atacs continus contra Rojava. Aquí també hi ha una violència estructural que es reproduïx. A cada carrer, al barri... hi ha instruments que simbolitzen la guerra: una bandera, una imatge, un so. Sí, aquests són els productes de la visió colonialista, i tenen un impacte realment profund en la societat. Tot plegat condueix a la desesperació i a un atzucac.

Les violacions de drets causades per la guerra han conduït al desenvolupament de lluites en els fronts social, psicològic i eco-

nòmic. Tot i els atacs, els moviments feministes tenen un rol important en el fet d'arribar a les dones i al públic en general. Karabaş diu: "Les dones amb qui ens trobem cada dia estan afectades per les polítiques de la guerra i se senten indefenses, però alhora aquest fet s'ha convertit en un mètode de lluita". Kırıcı afegeix:

El teatre ha fet un salt enorme. Si mirem els últims quatre anys, especialment els últims dos, crec que està fent avanços importants i ha desenvolupat maneres pròpies d'arribar a la societat. [...] Creiem que aquesta esperança existeix en l'art.

La solidaritat social està nodrida per les obres d'art. Els sentiments d'impotència, alienació o solitud es compensen amb la millor cultura, produccions i obres d'art. Karabaş ho explica:

Les dones també s'han adonat que [...] sobre la base de la determinació del problema de ser elles mateixes, ha començat una nova lluita des del punt de vista de la lluita de les dones. [...] La dona primer ha identificat el problema de ser ella mateixa. Després, la identitat de la dona s'ha creat a partir de la seva pròpia producció, de la seva influència i lluita social. Ho ha fet a través d'una forma de lluita que ha tingut un impacte en la societat, més que no pas haver creat una certa consciència aproximada d'identitat.

Tots els avenços aconseguits a través de la resistència s'han desenvolupat gràcies als esforços de les dones. I així, la lluita de les dones kurdes ha transformat la societat i aquestes transformacions han afectat els processos històrics tant de la societat kurda com del moviment de dones lliures del Kurdistan, de manera que han canviat la posició de les dones.

Organització d'institucions autònomes i originals

Les dones han donat resposta a les polítiques implementades per l'Estat turc creant les seves pròpies institucions autònomes, locals i independents de l'Estat. L'Associació de Dones Rosa, el Moviment de Dones Lliures o el Tevna Jin²⁵ en són exemples. Kırıcı ho explica:

De fet, potser hem oblidat que els municipis, al capdavant, funcionen amb un mecanisme d'estat, i per tant hem estat funcionàries. Intentar fer art [estant] afiliades als municipis ens ha convertit en funcionàries. Això, en si mateix, ha provocat una davallada. I ens hem oblidat de ser una alternativa. [...] Els nostres reflexos han disminuït. De manera que la desfeta d'aquesta situació ha creat un nou dinamisme. [...] Les institucions de les quals ens hem de refiar no són les institucions amb mecanismes d'estat. [...] Hem de continuar produint en una estructura que crea i intenta crear condicions més singulars.

Determinar la funció autònoma de l'art per part de les dones, en un sistema estatal unitari masculista, causa controvèrsia. Per això, la necessitat de disposar de l'art s'erigeix com una neces-

sitat pública. Basant-nos en l'experiència de les dones a Rojava, les dones del moviment cultural estan establint institucions més originals i més estables i això emfatitza la feina i la cultura de les dones. Karabaş afirma:

Les dones s'aboquen a les seves institucions que creen la seva pròpia cultura, les seves pròpies científiques. També es fixen en altres institucions culturals i artístiques. La idea de "coneixeré els dos models i començaré a organitzar-me per les mateixes raons" manifesta precisament això [...] Per tant, no hi ha volta enrere, la lluita agafa volada. Hi ha una gran diferència entre obrir qualsevol institució cultural i artística i obrir una institució cultural i artística de dones.

La demanda d'autonomia cultural per part de les dones kurdes no té a veure amb una demanda de producció d'art individual, sinó amb el desig de produir art fet per dones contra l'estat unitari i el sistema patriarcal. Per aquesta raó, la manera com les dones conceben la cultura i la converteixen en una actuació té com a objectiu canviar la definició dominant del que són l'art i la cultura.

²⁵ El Moviment de Dones Lliures (Tevgera Jinen Azad, TJA) es va establir el 26 de novembre de 2016 després que el Congrés de Dones Lliures (Kongreya Jinen Azad, KJA) fos prohibit per un decret llei el 29 d'octubre del mateix any. El Tevna Jin és una institució que treballa en l'àmbit de la cultura i l'art fet per dones.

5. CONCLUSIÓ

5. CONCLUSIÓ

Les polítiques de l'Estat han intentat destruir conscientment el periodisme, l'economia, els estudis culturals, l'art i els sistemes fets i establerts per les dones kurdes. Això no obstant, el moviment de dones lliures del Kurdistan està reconstruint les seves institucions originals. Decidides a continuar la seva lluita, el seu objectiu principal és transformar la societat a través de les demandes de llibertat de les dones i mostrar la solidaritat entre elles en cada acció que emprenen. Tot i els obstacles múltiples per part de l'Estat, s'ha observat que el moviment de dones lliures del Kurdistan ha esdevingut part del funcionament administratiu en molts camps polítics, culturals i econòmics a través de la formació de les seves pròpies organitzacions.

El discurs segons el qual "a Turquia, la unitat i la seguretat nacional estan amenaçades" no només ha estat utilitzat en la política estatal, sinó que també ha esdevingut font de legitimitació de cadascuna de les accions de l'estat unitari en política exterior. El poble kurd ha estat testimoni del fet que les polítiques governamentals utilitzen els mateixos arguments des de 2016. Una manifestació d'aquesta mentalitat és que les dones kurdes i les seves institucions són tractades com a espais i objectes colonials que cal reorganitzar. Les bases dels estudis de les dones

kurdes deriven de les lluites de la dècada de 1990. La batalla de les dones kurdes contra una forma de patriarcat específica de la seva geografia i de l'Estat ha contribuït a la transformació del moviment d'alliberament kurd i de la societat kurda en general. Per tant, la política de gènere ha estat la base de l'èxit del moviment kurd. Tot i els esforços del sistema establert per a erosionar el moviment, les dones kurdes continuen la seva lluita, amb l'experiència heretada de la seva història, contra un procés que les intenta apartar de l'espai públic amb mètodes de guerra particulars o tancant les seves institucions.

En comptes d'una organització jeràrquica dins del moviment de les dones kurdes, l'objectiu principal és desenvolupar un sistema que prioritzi la participació de les dones amb la convicció que qualsevol aspecte de la lluita és valuós, de manera que el fet que les dones ocupin posicions de poder contribuirà a transformar i esmicolar els rols de gènere.

Com recalquen les feministes, "la guerra és com una catifa". La guerra a Turquia i al Kurdistan és una catifa que amaga els problemes de les dones i la violència exercida contra elles. Per tal d'aconseguir una pau sostenible davant la violència, hi ha la necessitat urgent d'una perspectiva feminista que no separi les do-

nes entre elles i que vinculi els seus problemes (Al-Ali i Tas, 2017). Amb aquesta premissa, reescriure la narrativa dominant serà important per a crear una memòria col·lectiva (Banjac, 2017).

En la formació d'aquesta narrativa, el periodisme fet per

dones i els estudis econòmics, culturals i artístics són crucials per a transformar l'estructura masclista dominant. Aquests esforços també haurien de formar part d'una investigació transfronterera per a la seva interpretació i comprensió.

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

AHMED, S. (2015). *Duyguların Kültürel Politikası*. [Polítiques culturals de l'emoció]. Istanbul: Sel.

AL-ALI, N. I TAS, L. (2017), "La guerra és com una catifa..." Convergències feministes en l'activisme kurd i turc pels drets de la dona i la pau JMEWS • Journal of Middle East Women's Studies • 13:3 Novembre 2017. [en línia] [Consulta: 1 Febrer 2019] www.researchgate.net

ARENDT, H. (1994). *İnsanlık Durumu*. [La condició humana]. Istanbul: İletişim.

AYKOL, H. (2012), *Aykırı Kadınlar, Osmanlı'dan Günümüze Devrimci Kadın Portreleri*, [Dones adversatives: retrats de dones revolucionàries dels Otomans al present]. Istanbul: İmge.

BILMEZ, Z. (2019). Kürdistanda Kadınları Özgün Özerk Örgütlenmesi, Genel Politikaya Yansıma Biçimleri ve Etkileme Düzeyleri. [Única organització autònoma de dones al Kurdistan, les seves reflexions sobre política general i el seu nivell d'influència]. *Jineoloji* (14), 46-61.

BOOKCHIN, M. (2013), *Özgürlüğün Ekolojisi: Hiyerarşinin Ortaya Çıkışı ve Çözülüşü*. [Ecologia de la llibertat: emergència i dissolució de la jerarquia]. (M. M. Çoşkun, Çev.). Istanbul: Sümer.

BOURDIEU, B. i PASSERON, J.-C. (2015), *Yeniden Üretim Eğitim Sistemine İlişkin Bir Teorinin İlkeleri*. [Reproducció en educació, societat i cultura]. Ankara: Heretik.

BUTLER, J. (2013). *Kırılgan Hayat: Yası ve Şiddetin Gücü*, [Vida precària: el poder del dol i la violència]. Istanbul: Metis.

ÇAĞLAYAN, H. (2009). *Analar, Yoldaşlar, Tanrıçalar*. [Dones al moviment kurd: mares, camarades, deeses]. Istanbul: İletişim.

ÇUBUK, N. (2003). Güney Doğu Anadolu'da Yoksulluğun Sosyal Göstergeleri [Indicadors sociològics de pobresa al sud-est d'Anatòlia]. Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Faculty Journal 43,2, 41- 65 [en línia]. [Consulta: 10 gener 2020] www.researchgate.net

DURSUN, Ç. (2010). Kadına Yönelik Şiddet Karşısında Haber Etiği. [Ètica informativa en la violència de gènere]. *Fe Journal*, 2(1), 19-32 [en línia]. [Consulta: 26 octubre 2019] cins.ankara.edu.tr

KELLER, F. E. (2007). *Toplumsal Cinsiyet ve Bilim Üzerine Düşünceler*. [Reflexions sobre gènere i ciència]. (B. F. Aydar, Çev.). Istanbul: Metis.

KOÇAK, F. (2019). Kadınlar için Temsili Siyaset mi Katılımcı Siyaset mi? [Per les dones política representativa o política participativa?]. *Jineoloji* (14), 97-107.

KÖKER, E. (2007). [Estratègies de les dones per bregar amb les violacions de drets als mitjans de comunicació] (Ed.) Sevda Alankuş. *Gender-Based Journalism*. 117-148. IPS Communication Foundation Publications: 10: İstanbul [en línia]. [Consulta: 30 octubre 2019] www.academia.edu

MEIER ZU SELHAUSEN, F. (2016) [Què determina la participació en l'acció col·lectiva? Exemple d'una cooperativa cafetera a l'oest d'Uganda] *Economia feminista*, 22:1, 130-157.

MILLET, K. (2011). *Cinsel Politika*. [Política sexual]. İstanbul: Payel.

MINAROVA-BANJAC, C. (2017), Memòria col·lectiva i oblit: teoria i pràctica en la Turquia moderna, dissertació/portfoli B, HUMR72-702_173, SID: 13326964 [en línia]. [Consulta: 10 febrer 2019] www.academia.edu

SÖNMEZ, M. Doğu-Güneydoğu'nun Artan Yoksulluğu ve Çözüm: Barış. [Increment de la pobresa a l'est sud-est i la solució: pau]. [en línia]. [Consulta: 30 octubre 2019] <https://bianet.org/system/uploads/1/files/attachments/000/000/012/original/dogu2.pdf>

TAJFEL, H. i TURNER, J. C. (2004). The Social Identity Theory of Intergroup Behavior. Dins J. T. Jost & J. Sidanius (Eds.), *Lectures clau de la psicologia social. Psicologia social: lectures clau*, Nova York: Psychology Press.

TOKDOGAN, N. (2013). Hak Haberciliğinde Temel Bir Uğrak: Kadın Odaklı Habercilik ve JINHA Örneği. [Un moment essencial pel periodisme dels drets humans: reporterisme fet per dones i JINHA] *Mülkiye Journal*, 37(3), 9-35 [en línia]. [Consulta: 20 octubre 2019] dergipark.org.tr

ÜNLÜ, B. (2018), *Türklük Sözleşmesi: Oluşumu, İşleyişi ve Krizi*. [El contracte de la turquedat: formació, funcionament i crisi]. Ankara: Dipnot.

-

PRESENTACIÓ DE LA COL·LECCIÓ

El fet que les identitats i els drets dels col·lectius no es respectin com a fonamentals provoca un impacte directe en la capacitat de les persones que en formen part —de totes i cadascuna— de tenir accés a una vida digna que incorpori la seva visió del món, en la seva llengua i des de la seva cultura. La invisibilització i els atacs a les identitats col·lectives dels pobles són una discriminació que dificulta —i a voltes impossibilita— l'exercici efectiu dels drets humans.

Les situacions de vulneració de drets que pateixen els pobles sense estat —incloent-hi els indígenes, però no només— tenen causes múltiples i diverses. Depenen del seu context històric, polític i econòmic, i sovint tenen a veure o estan vinculades amb la invisibilització, la discriminació i l'exclusió dels espais de presa de decisió, la negació de les seves llengües i cultures, i el bloqueig de la seva capacitat de decidir lliurement el seu futur. Dones, infants i joves són col·lectius especialment vulnerables en aquests contextos. Les dones s'han de mobilitzar per defen-

sar espais de participació i presa de decisió, els seus drets sexuals i reproductius, i per fer front a la violència de gènere. En el cas dels joves, són sovint els primers afectats per l'alienació cultural i la manca d'oportunitats.

Des de la seva fundació el 1974, el CIEMEN ha contribuït, des de la seva posició —que combina la investigació, la difusió de coneixement i l'activisme—, a fer més conegudes aquestes problemàtiques i a denunciar les vulneracions patides pels pobles sense estat. Ho ha fet a través de diverses publicacions periòdiques i col·leccions de llibres i dossiers, en temes tan diversos com els drets lingüístics, l'emancipació nacional o la cooperació entre pobles.

En aquesta lògica s'insereix la present col·lecció "Drets col·lectius": textos rigorosos on conflueixen els coneixements de l'acadèmia i de l'activisme, amb la voluntat que esdevinguin una eina útil per a les persones, entitats, administracions i pobles que vulguin aprofundir i reflexionar sobre els drets col·lectius dels pobles des d'un enfocament transversal, amb atenció preferent pels drets de les dones i les polítiques públiques.

COL·LECCIÓ DRETS COL·LECTIUS

DRETS DELS POBLES

DRETS DE LES DONES

POLÍTiques PÚBLIQUES

DOSSIERS

2016-2017

- 1 ALTERNATIVES ECONÒMIQUES DES DELS POBLES SENSE ESTAT**
- 2 POBLES INDÍGENES D'AMÈRICA LLATINA. IDENTITAT, TERRITORI I PROCESSOS D'URBANITZACIÓ**
- 3 DONES, FEMINISMES DIVERSOS I DRETS COL·LECTIUS**

2017-2018

- 4 DONES, DRETS COL·LECTIUS I CONFLICTES ARMATS. ESPAIS DE VICTIMITZACIÓ, ESCLETXES D'APODERAMENT**

2018-2019

- 5 EL POBLE AMAZIC A CATALUNYA.**

2019-2020

- 6 POBLES MINORITZATS, DRETS COL·LECTIUS I JUSTÍCIA GLOBAL A CATALUNYA.**
- 7 REPRESSIÓ, RESISTÈNCIA I AUTOORGANITZACIÓ DE LES DONES AL KURDISTAN. EL CAS D'AMED**

COL·LECCIÓ
DRETS COL·LECTIUS

DRETS DELS POBLES

DRETS DE LES DONES

POLÍTiques PÚBLIQUES

[=]

c i e m e n

Nationalia

